

Щодо питань організації надання допомоги постраждалим від домашнього насильства. Психологічні особливості особи, яка пережила (переживає) насильство

Домашнє насильство – це складова, багатоаспектна проблема, яка є не лише порушенням прав людини, а й проявом дискримінації.

Одним із поширених стереотипів є думка, що домашнє насильство – це приватна справа, яка не стосується суспільства. Проте, з кожним роком все менше українців вважають проблему домашнього насильства суто особистою та такою, що не стосується оточуючих та органів влади. Все більше людей розуміють, що домашнє насильство негативно впливає як на самих постраждалих осіб, так і на суспільство в цілому.

Аналіз статичних даних правоохоронних органів щодо вчинення насильницьких дій у сім'ї підтверджує загально відомий факт, що більшість потерпілих – це жінки, неповнолітні діти, зокрема дівчата, рідше чоловіки. Практично не існує такої сім'ї, де б жінка або дитина не стикалися з чоловічою або ж батьківською нестриманістю й агресивністю.

Жінки

За матеріалами статистичних даних простежується закономірність, що значний рівень насильства припадає на жінок репродуктивного віку. Та навіть коли жінки мають діло із насиллям, вони не завжди його ідентифікують.

Досліджено, що жінки по різному реагують на прояви насильства в сім'ях залежно від місця проживання:

- жінки, які проживають у містах, частіше сприймають некоректну поведінку чоловіків у сім'ї як неприпустиме ставлення до себе та визнають її насильницькою;
- жінкам сільської місцевості притаманно приховувати сімейні негаразди.

Жінки, які постійно піддаються насильству, зазвичай:

- мають помітно занижену самооцінку, неспокійні та невпевнені в собі;
 - завжди виправдовуються, постійно відчують себе винними;
 - схильні вірити в те, що їм ніхто не може допомогти;
 - приниження сприймають як належне покарання за свою нібито «халатність»;
 - вважають, що підлегле становище жінки є цілком нормальним не лише в сім'ї між чоловіком і дружиною, але і в суспільстві в цілому.
- Згодом, постраждала може перестати довіряти сама собі:*
- через рівень недовіри може ставити під сумнів власне психічне здоров'я;

- втрата здатності розслабитися – особа весь час очікує на пастку, якусь неприємність;
- наявність характерно депресивного світосприйняття;
- їй важко приймати самостійні рішення, робити логічні висновки.

Жінкам, які постраждали від домашнього насильства, притаманні такі риси:

- пасивно-споглядальна позиція;
- почуття страху, тривожність;
- терплячість, що доходить до жертвовності;
- ригідність життєвих установок;
- низька самооцінка;
- невпевненість у собі;
- відчуття залежності від чоловіка;
- підвищена збудливість, неврівноваженість, яка може виявлятися у підвищеній емоційності, вразливості або неадекватних реакціях, агресивності;
- розвинені невротичні механізми психологічного захисту;
- схильність до стереотипної поведінки, регресу;
- знижена здатність до конструктивних дій.

У жінок, постраждалих від домашнього насильства, які правило, спостерігається низький рівень самоусвідомлення:

- вони погано усвідомлюють себе як особистість, втратили власне «Я»;
- не орієнтуються у своїх потребах і бажаннях;
- мають виражену схильність до віктимізації та самозвинувачення, яка базується на негативному досвіді власного дитинства.

Жінки, які не погоджуються миритися з будь-якими проявами насильства стосовно себе, для яких неприпустимими є навіть психологічний тиск, образи та пригноблення швидше наважуються на радикальні зміни власного життя. Вони мають більше шансів розірвати цикл насильства. Згідно з опитуванням таких жінок, серед названих ними причин розірвання шлюбу були вказані, насамперед, «неввічливість та жорстокість у взаємовідносинах», «психологічна несумісність подружжя».

Доведено, що в жінок, які потерпають від домашнього насильства, відбувається формування певних реакцій на травматичні ситуації, що складають основу для низки розладів здоров'я та ускладнень. Серед них виділяють явище набутої безпорадності, «синдром побитої жінки», віктимізацію.

Набута безпорадність – особливість поведінки, що розвивається при систематичному негативному впливі, уникнути якого неможливо. Явище набутої безпорадності в постраждалих від насильства проявляється у формуванні певних переконань, які раціоналізують їх власну поведінку та поведінку кривдника. При одиничних епізодах насильства вони висловлюють протест проти дій насильника. Але, оскільки кривдник не реагує на ці зауваження, у жінки виникає відчуття

безпорадності, марності спроб виходу із ситуації («краще не провокувати»). Жінка пристосовується до патологічної ситуації, змінюється її ставлення до себе. Поступово свій гнів, який мусила би скерувати проти чоловіка, вона направляє проти самої себе. Незалежно від об'єктивної реальності жінка впевнена, що змінити ситуацію власними активними діями неможливо, і що не має впливу на ситуацію. Почуття безпорадності має негативний і деструктивний вплив на здатність особистості до розв'язання проблем взагалі.

«Синдром побитої жінки» – це психологічний стан жінки коли вона постійно перебуває в ситуації насильства. Кожного разу проходячи коло насильства, жінка перестає вірити в те, що вона може щось змінити.

Діти

Неможливо не зазначити, що насильство в сім'ї, спрямоване проти жінки, має руйнівний вплив на фізичний, моральний, психологічний стан дітей, які виховуються у такій родині. Діти також можуть бути втягнуті в домашнє насильство по різному:

- діти звертаються за допомогою до людей поза межами сім'ї, коли побоюються за безпеку своїх матерів або інших родичів;
- чоловіки використовують дітей як засіб контролю поведінки жінок;
- діти намагаються захистити своїх матерів, бабусь або сестер від знущання.

Існує велика ймовірність того, що діти, які спостерігали за насильством у сім'ї, можуть переносити цей негативний досвід у власне доросле життя:

- дівчата можуть пасивно сприймати агресію в будь-якій формі щодо себе;
- хлопчики, засвоївши приклад батьківської поведінки, застосовувати насильство стосовно інших.

До набутих рис характеру дітей, які потерпають від насильства, належать:

- занижена самооцінка;
- невпевненість;
- несформовані вольові якості;
- підвищена тривожність, страх;
- агресія, як компенсаторний механізм;
- прагнення діяти всупереч вимогам;
- пасивна позиція;
- боязкість;
- замкненість;
- підпорядкованість, залежна позиція;
- підвищена сугестивність;
- піддатливість до навіювання.

Як правило, діти, що не мають жодних прав у своїй родині, часто перебувають у стані фрустрації через неможливість задовольнити власні базові потреби (найчастіше це потреби в емоційному прийнятті, самоствердженні). Поступово в таких дітей формується:

- низька самоповага;
- жертовність;
- почуття провини;
- соромливість за розлад у родині;
- відповідальність за сп'янілих батьків.

Залежно від віку та своїх особистісних ресурсів дитина може змиритися із своїм безправним становищем або ж протистояти батьківському деспотизму.

У першому випадку прийняття ролі маленького та безпомічного, з котрим можна вчинити все що завгодно, призводить до формування:

- пасивності;
- песимістичності;
- байдужості;
- зневіри;

Такі діти намагаються догоджати в усьому, аби мінімізувати конфлікти та сварки у своєму близькому оточенні. В іншому випадку вони чинять опір насильству в сім'ї, і це часто призводить до ескалації насильства, більшої жорстокості з боку кривдника.

Серед біологічних факторів, що можуть спричинити насильницькі дії щодо дітей, можна відокремлювати певні особливості їх розвитку. Як правило, це діти з:

- підвищеною збудливістю;
- розладом дефіциту уваги та гіперактивності;
- особливостями фізичного чи психічного розвитку.

Усі інші перелічені раніше риси можна віднести швидше до набутих, зумовлених ставленням батьків до дитини, насамперед, емоційним прийняттям або неприйняттям до виховання дітей, в яких відображаються сімейні цінності, авторитарні чи демократичні тенденції у вихованні, загальний характер сімейної взаємодії (розподіл сімейних ролей, способи комунікації, способи поведінки у конфліктних ситуаціях тощо).

Чоловіки

Визначаючи індивідуально-психологічні особливості чоловіків, постраждалих від домашнього насильства, треба зауважити, що ці риси багато в чому збігаються з рисами, якими характеризують і постраждалих жінок, а саме:

- знижена самооцінка;
- невпевненість у собі;
- тривожність;

- залежність;
- внутрішня агресивність;
- втрата власного «Я»;
- втрата орієнтирів;
- низька повага до себе та інших.

Окремо треба зазначити випадки, коли жінка вдається до психологічного й економічного тиску, а то й фізичної сили щодо чоловіка, схильного до зловживання алкоголем, психоактивними речовинами або такого, що має інші залежності.

У кінцевому підсумку, більшість постраждалих від домашнього насильства відчують себе емоційно залежними від кривдника, вважають у всьому винними себе і не звертаються за допомогою. Постраждала особа – це часто людина, яка сприймає акт насилля щодо неї як спосіб отримання уваги, любові через страждання. Постраждалі мають проблеми із виставленням власних меж, кордонів, не вміють їх відстоювати, в їхній простір можна втрутитися безкарно. Їхніми характерними рисами є сором, проблеми з відчуттям самоцінності.

Насильство в сім'ях завжди завдає шкоди фізичному та психічному здоров'ю членів родини над якими вчинено насилля. Незалежно від форми домашнього насильства (фізичного, психологічного, економічного, сексуального) у постраждалої особи відбуваються негативні психологічні зміни: «набута безпорадність», «синдром побитої людини».

Найчастіше постраждалі сприймають ситуацію домашнього насильства як «нормальну», або з певних причин замовчують цей факт, приховують. Така «невидимість» об'єктивної картини проблеми насильства в сім'ї вказує, передусім, на відсутність достовірної і повної статистики щодо питання.

Очевидно, що яким би не було пояснення явища домашнього насильства, в якій би формі воно не відбувалось, воно має негативні наслідки як для постраждалої особи, так і для інституту сім'ї в цілому.

Наслідки домашнього насильства викликають важкі психологічні травми і чинять негативний вплив на постраждалу особу. Порушення, що виникають внаслідок будь-якого насильства, зачіпають різні сфери діяльності постраждалої особи: емоційну (страхи, емоційна нестабільність, гнів, почуття сорому, провини, незахищеності, посттравматичний стресовий розлад, депресії тощо); особистісну (занижена самооцінка, стигматизація тощо); поведінкову (суперечливість поведінки, відстороненість, гіперактивність, девіантність, ауто агресія) і сферу міжособистісних відносин (комунікативна некомпетентність, конфліктність, агресивність та ін.).

Наслідки насильства можуть стати тими ознаками (індикаторами), що допоможуть оточуючим, насамперед –

спеціалістам, виявити насильство, випередити його розвиток та захистити особу, яка постраждала від домашнього насильства.

Для того, щоб попередити або подолати домашнє насильство необхідно враховувати вищезазначені чинники ризиків виникнення таких дій та здійснювати відповіді профілактичні психологічні, соціальні заходи, що зможуть усунути ці чинники або ж мінімізувати їх.

За інформацією відділу підтримки сім'ї та координації надання соціальних послуг Управління соціального захисту населення Болградської районної державної (військової) адміністрації
